

УДК [378.147:51]:37.026

О. Г. Штонда

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

© Штонда О. Г., 2015
<http://orcid.org/0000-0001-7601-487X>

Метою статті є на основі аналізу науково-педагогічної літератури виділити та обґрунтувати основні дидактичні умови, які будуть сприяти забезпеченню наступності у навчанні студентів педагогічних університетів. В даній статті проаналізовано та обґрунтовано основні дидактичні умови для забезпечення наступності у навчанні, які необхідно розглянути для удосконалення навчального процесу в педагогічному університеті, що дозволить готувати студентів на більш високому професійному рівні. Забезпечення наступності є важливим процесом при підготовці студентів, а саме педагогічних університетів, що впливає на навчальний процес. Максимальне забезпечення наступності на кожному черговому етапі навчання сприяє усуненню певних труднощів у навчанні та ефективному засвоєнню знань студентів, зокрема педагогічних університетів. Розглянуто та охарактеризовано поняття «умова» та «дидактична умова». Також автором виділені основні дидактичні умови, що сприятимуть забезпеченню наступності у навчанні природничо-математичних дисциплін студентів педагогічних університетів. На думку автора, дана стаття надасть більше інформації, щодо удосконалення навчального процесу в педагогічному університеті з метою забезпечення наступності.

Ключові слова: умова, дидактична умова, наступність, дидактична підготовка, елективні курси.

Штонда О.Г. Дидактические условия обеспечения преемственности в обучении студентов педагогических университетов.

Целью статьи является на основе анализа научно-педагогической литературы выделить и обосновать основные дидактические условия, которые будут способствовать обеспечению преемственности в обучении студентов педагогических университетов. В данной статье проанализированы и обоснованы основные дидактические условия для обеспечения преемственности в обучении, которые необходимо рассмотреть для усовершенствования учебного процесса в педагогическом университете, что позволит готовить студентов на более высоком профессиональном уровне. Обеспечение преемственности является важным процессом при подготовке студентов, а именно педагогических университетов, что влияет на учебный процесс. Максимальное обеспечение преемственности на каждом очередном

этапе обучения способствует устранению определенных трудностей в обучении и эффективно усвоению знаний студентов, в том числе педагогических университетов. Рассмотрены и охарактеризованы понятие «условие» и «дидактическое условие». Также автором выделены основные дидактические условия, способствующие обеспечению преемственности в обучении естественно-математических дисциплин студентов педагогических университетов. По мнению автора, данная статья предоставит больше информации, по совершенствованию учебного процесса в педагогическом университете с целью обеспечения преемственности.

Ключевые слова: условие, дидактическое условие, преемственность, дидактическая подготовка, элективные курсы.

Shtonda O. Didactic conditions that contribute to continuity in the training of students of pedagogical universities.

The article aims on the basis of analysis of scientific and educational literature allocate and justify didactic basic conditions that will help to ensure continuity in teaching students of pedagogical universities. In this article are analyzed and substantiated the basic didactic terms in order to ensure continuity in training that must be addressed to improve the educational process at pedagogical university will prepare the students for high professional level. Ensuring continuity is an important process in the preparation of students of pedagogical universities namely that affects the learning. Maximum ensure continuity in each next stage of learning helps eliminate certain difficulties in learning and effective absorption of student learning, including pedagogical universities. Examined and characterized the notion «condition» and «didactic condition». The authors also identified the main didactic conditions that contribute to continuity in teaching natural and mathematical sciences students of pedagogical universities. The author of this article provides more information on the improvement of the educational process at pedagogical university in order to ensure continuity.

Key words: condition, didactic condition, continuity, didactic training, elective courses.

Постановка проблеми. Навчальний процес педагогічного університету повинен враховувати всі необхідні зміни та доповнення, які можливі на сучасному розвитку науки. А, насамперед, забезпечення наступності у навчанні студентів педагогічних університетів є дуже важливим питанням, яке ще не досить вирішено в науковому просторі. Дидактичні умови в науково-педагогічній науці розглядаються як певні обставини, які сприяють удосконаленню процесу навчання в результаті досягнення певних дидактичних цілей. Пошук дидактичних умов, які сприятимуть забезпеченню наступності у навчанні дозволить удосконалити навчальний процес педагогічного

університету та забезпечити підготовку студентів на більш високому професійному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури з теми дослідження показав що в науковому просторі досить велика кількість вчених займається проблемою з пошуку шляхів забезпечення наступності у навчанні та готовності студентів педагогічних університетів до забезпечення наступності у своїй професійній діяльності. Над дослідженням наступності навчання працювали А. Батаршев, С. Годник, С. Гончаренко, О. Мороз та ін.; питанню професійної підготовки вчителя у вітчизняній і зарубіжній школі приділяли увагу О. Дубасенюк, І. Зязюн, В. Лозова, С. Сисоєва, В. Сластьонін та ін.; дослідженню формування готовності вчителя до педагогічної праці присвятили свої роботи К. Гнезділова, В. Кондрашова, Н. Кузьміна та ін. Дослідження даної проблеми є досить широким питанням, тому постійний пошук все нових шляхів забезпечення наступності у навчанні є поштовхом до якісної освіти нашої країни.

Метою статті є визначення суті поняття «дидактичні умови» та обґрунтування дидактичних умов необхідних для забезпечення наступності у навчанні природничо-математичних дисциплін студентів педагогічних університетів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наступність у навчанні є досить широким та недостатньо дослідженим явищем. Більшість науковців характеризують поняття наступності як зв'язок «старих» та «нових» знань, що забезпечує збільшення ефективності навчального процесу. Забезпечення наступності між середньою та вищою школою є поєднання (зв'язок) та розвиток знань отриманих на окремих етапах навчання.

Процес навчання у вищій школі є досить різноманітним та підлягає постійному коригуванню і доповненню певними методами, засобами тощо. Тому для забезпечення наступності у навчанні студентів педагогічних університетів ми вважаємо за потрібне знайти такі дидактичні умови, які б сприяли підвищенню ефективності навчального процесу. Насамперед, необхідно, щоб викладачі усвідомлювали суть та значення наступності у навчанні; мали уявлення про форми, методи та засоби щодо забезпечення наступності. Також необхідно показати студенту пряму взаємозалежність «старих» та «нових» знань, їх можливий розвиток у науковому просторі тощо.

А отже, впровадження дидактичних умов у навчальний процес є одним із способів доповнення навчального змісту чимось новим, тобто введення певних інновацій.

Тож, ми вважаємо за потрібне виділити наступні дидактичні умови: дидактична підготовка викладачів педагогічного університету до формування готовності студентів щодо забезпечення наступності у навчанні в своїй майбутній професійній діяльності; впровадження елективних курсів в навчальний процес педагогічного університету з метою більш ефективної дидактичної підготовки по забезпеченню наступності у навчанні студентів.

Розглянемо, насамперед, саме поняття «дидактична умова» та визначимо його суть. Поняття «умова» в психолого-педагогічній літературі визначається як причина, обставина, яка впливає на той чи інший процес [1, с. 229] та як сукупність даних, положень, що лежать в основі чого-небудь [2]. У дидактиці під умовами розуміється те, як і за допомогою яких засобів навчальний процес функціонує. Тобто, дидактичні умови можна охарактеризувати як забезпечення навчального процесу засобами педагогічного впливу і взаємодії з учнями.

При дослідженні щодо забезпечення наступності у навчанні природничо-математичних дисциплін студентів педагогічних університетів виявлено, що наступність між ланками школа – педагогічний ВНЗ, педагогічний ВНЗ – школа та педагогічний ВНЗ – аспірантура забезпечується на недостатньому рівні. Тому виникла необхідність визначення та обґрунтування вище наведених дидактичних умов, які будуть сприятимуть якомога більшому забезпеченню наступності на даних етапах навчання, що призведе до підвищення ефективності навчального процесу та рівня якості освіти отриманої в педагогічному університеті.

Для ефективного забезпечення наступності у навчанні студентів педагогічних університетів необхідно, насамперед, підготувати викладачів, а саме озброїти їх дидактичними знаннями та вміннями щодо забезпечення наступності на конкретних етапах навчання. Також не менш важливим є надати розуміння про поняття «наступність» та його дидактичну суть. Тому для готовності студентів щодо забезпечення наступності у своїй професійній діяльності студенти повинні, насамперед, спостерігати її в процесі навчання в педагогічному університеті.

Під «дидактичною підготовкою» сучасні вчені розуміють організацію і порядок вивчення педагогічних дисциплін, а також їх функціональне забезпечення, тривалість та послідовність протікання [3]. Тобто, процес дидактичної підготовки студентів педагогічних університетів включає діяльність викладача (процес викладання) та діяльність студентів (учіння).

В. Гриньов у своєму дослідженні дидактичну підготовку викладача розглядає як «результат навчання, який проявляється в розвитку дидактичного мислення, оволодінні психолого-педагогічними та спеціальними знаннями і вміннями, первісним дидактичним досвідом» [4].

Тобто, викладач педагогічного університету повинен добре усвідомлювати суть наступності та шляхи її забезпечення, що необхідно для формування готовності студентів відповідно до забезпечення наступності уже в своїй професійній діяльності.

Проблему готовності майбутнього вчителя до забезпечення наступності у навчанні досить широко досліджувала К. Гнезділова. В своєму дослідженні науковець виділила основні передумови підготовки вчителів в системі вищої педагогічної освіти до забезпечення наступності навчання у загальноосвітній школі й ВНЗ [5, с. 12]: усвідомлення майбутніми вчителями суті проблеми забезпечення наступності; розуміння специфіки навчальної діяльності у загальноосвітній школі й ВНЗ; ознайомлення зі способами взаємодії загальноосвітньої школи й ВНЗ; оволодіння методами педагогічної діагностики для виявлення здібностей учнів та аналізу їхніх навчальних досягнень тощо.

Але досвід вищої школи показує, що при навчанні студентів педагогічного університету викладачами не в повній мірі обґрунтовується та доноситься до студентів суть наступності в навчанні дисциплін ВНЗ, зокрема природничо-математичних, які практично не зіставляються з майбутньою професією, а сприймаються ізольовано від майбутньої професійної діяльності. Змінити дану ситуацію можливо, якщо надати викладачеві необхідні теоретичні знання та практичні вміння щодо забезпечення наступності у навчальному процесі при підготовці студентів, ознайомити з формами, методами та структурними компонентами, що сприяють забезпеченню наступності.

Тому проаналізувавши науково-педагогічну літературу виділимо наступні структурні компоненти, які сприяють підготовці викладачів до формування

готовності студентів педагогічного університету щодо забезпечення наступності у навчанні в своїй майбутній професійній діяльності [5; 6]:

1. Моделювання структури забезпечення наступності між середньою школою та педагогічним університетом.

2. Застосування методів діагностування рівня навчальних досягнень студентів, здобутих на попередніх етапах навчання.

3. Безпосереднє забезпечення наступності в навчальному процесі.

4. Перевірка ефективності забезпечення наступності на конкретному етапі.

5. Діагностика підготовки студентів до забезпечення наступності у навчанні в своїй майбутній професійній діяльності.

Друга дидактична умова передбачає впровадження в навчальний процес елективних курсів, з метою забезпечення наступності між школою та ВНЗ.

Під елективними курсами розуміються переважно спеціальні дисципліни або розділи дисциплін, що вивчаються за вибором студентів. Елективні курси в педагогічному університеті мають за мету підвищити рівень професійної компетентності майбутніх учителів.

С. Зінов'єв вважає, що елективні курси володіють найбільшими можливостями для розкриття методології предмету та розвитку самостійності, творчої ініціативи студентів, без яких неможливо домогтися успіхів у підготовці фахівців [7]. Елективні курси, як правило, після загальних науково-теоретичних курсів дозволяють зануритися в деталі конкретного розділу науки. Тому вивчення елективних курсів має велике педагогічне значення, дозволяючи виявити наукові інтереси студентів і сприяючи їхньому розвитку, що дозволяє забезпечувати наступність, зокрема в науковому напрямі.

Тому можна зробити висновок, що елективні курси вирішують низку дидактичних проблем, а саме: дозволяють виявити наукові інтереси студентів та сприяти їхньому розвитку; допомагають студентам набути навичок оформлення наукових робіт і оволодіти мистецтвом усного та письмового викладення матеріалу; сприяють формуванню вміння самостійної роботи з літературою, формуванню дослідницьких умінь; сприяють розвитку ініціативи і творчості; знаходять своє продовження у курсових, дипломних роботах, залучаючи студентів у навчально-дослідну та науково-дослідну діяльність тощо.

Забезпечення наступності при впровадженні елективних курсів можливе, насамперед, якщо розроблений спецкурс передбачає розвиток наявних знань студентів, отриманих на попередніх ступенях навчання, зокрема шкільних знань. А саме шкільні знання повинні висвітлюватися з іншої сторони, необхідно показати їх різносторонність та розвиток.

Елективні курси мають бути альтернативними, тобто надавати студенту можливість вибору того виду професійної діяльності, до якого у нього виявляється найбільший інтерес. Причому нам видається важливим врахування вимог рівнозначності і рівноважності елективних курсів, що вводяться в цикли загально професійних дисциплін і дисциплін предметної підготовки.

Висновки. Отже, відповідно до проведеного дослідження можемо зробити висновок, що було розглянуто поняття «дидактичні умови» та визначено дві найбільш, на нашу думку, необхідні дидактичні умови, які сприятимуть забезпеченню наступності у навчанні студентів педагогічних університетів – дидактична підготовка викладачів педагогічного університету до формування готовності студентів щодо забезпечення наступності у навчанні в своїй майбутній професійній діяльності; впровадження елективних курсів в навчальний процес педагогічного університету з метою більш ефективної дидактичної підготовки по забезпеченню наступності у навчанні студентів.

Подальші дослідження будуть спрямовані на перевірку ефективності виділених дидактичних умов та впровадження даних умов у навчальний процес педагогічних університетів.

Література

1. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов. – М. : Просвещение, 1986. – 796 с.
2. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учеб.пособие. – Ростов н/Д. : Феникс, 1997. – 480с.
3. Березюк О. С. Рефлексивна складова дидактичної підготовки учителів початкової школи в умовах сучасної освітньої системи / О. С. Березюк, О. Мудра // Тенденції модернізації національних освітніх систем: збірник наукових праць. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 158 с.

4. Гриньов В. Й. Формування дидактичної культури майбутнього вчителя : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Гриньов Віталій Йосипович. – Х., 2002. – 179 с.

5. Гнезділова К. М. Формування готовності майбутнього вчителя математики до забезпечення наступності навчання у загальноосвітній школі і вищому навчальному закладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / К. М. Гнезділова. – Кіровоград, 2006. – 21с.

6. Лозенко А. Структура дидактичної готовності студентів до педагогічної діяльності (на матеріалі дидактики як навчальної дисципліни) / А. Лозенко // Вісник Львів. ун-ту : Сер. Пед. – 2005. – Вип. 19. – Ч. 1. – С. 361-368

7. Зиновьев С. И. Учебный процесс в советской высшей школе / С. И. Зиновьев. – М. : Высшая школа, 1975. – 316 с.